

Handleiding bij “Mijn Levensboek”



**Voor de verzorgers en begeleiders van
kinderen die in een pleeggezin
of groep wonen**

Mijn Levensboek is ontwikkeld door
de stichting Mobiel en uitgegeven
door uitgeverij Anderszins.

ISBN 978-94-92994-26-4 (pleegzorg)
ISBN 978-94-92994-29-5 (groep)



anderzins
UITGEVERIJ

Inhoudsopgave

● Het levensboek: meer dan een fotoboek	3
● Werken met “Mijn Levensboek”	10
● Aan het werk met het Jij-deel	11
● Het ikke-deel	18
● Het ik-deel	19
● Het mijn-deel	20
● Het mijn-groep-deel	21
● Wilt u meer doen met het levensboek?	23

Het verhaal van Roeland

Roeland was drie jaar toen hij voor het eerst uithuisgeplaatst werd. Hij woonde twee jaar in een kinderkuis, tot moeder het weer aankon. Dat duurde een jaar en toen ging het toch niet meer. Roeland werd in een behandelingshuis geplaatst. Twee jaar later ging hij naar zijn eerste pleeggezin, daar woonde hij tot zijn twaalfde jaar. Door omstandigheden kon hij daar niet blijven en terwijl hij in een opvanghuis woonde, werd zijn tweede pleeggezin gevonden. Roeland heeft er nooit kunnen aarden en na twee moeilijke jaren liep hij weg. Een plaatsing in een crisiscentrum volgde. Naar een tehuis wilde hij niet en voor begeleide kamerbewoning was hij te jong. Gelukkig werd toen een pleeggezin voor Roeland gevonden dat veel ervaring met jongeren had. Daar werd ook weer het contact met moeder aangehaald en zozeer zelfs dat Roeland, toen hij zeventien was, besloot bij haar te gaan wonen. Toen Roeland een jaar later zijn opleiding in de horeca had afgerond, bleef hij na een vakantie in Spanje hangen. Hij woonde, werkte en leefde meer dan tien jaar in het buitenland voor hij terug in Nederland kwam. Inmiddels zelf vader van twee kinderen en geconfronteerd met vragen van zijn kinderen, was hij over zijn verleden gaan nadenken: "Waarom ben ik toen uithuisgeplaatst? Waar zat ik op de kleuterschool? Waarom hebben ze me toen teruggeplaatst bij mijn moeder? Wie waren mijn vriendjes in het eerste pleeggezin? Heb ik op scouting gezeten? Waarom ging het niet in het tweede pleeggezin? Waar is mijn zwemdiploma? Hoe zit mijn levensgeschiedenis eigenlijk in elkaar. Wie ben ik? En waar kom ik vandaan?"

Roeland begon een speurtocht. Zijn moeder had maar een klein stuk van zijn leven meegemaakt en hielp hem waar ze kon. Het laatste pleeggezin woonde nog in hetzelfde huis en wist het adres van zijn maatschappelijk werker. Die herinnerde zich veel, maar lang niet alles. Wel het adres van het tweede pleeggezin, het eerste was verhuisd en bleef onvindbaar. In de tehuizen waar hij gewoond had, kende niemand hem nog en het opvanghuis bestond niet meer. Eén keer had hij geluk. In het behandelingshuis herkende meneer van Dam hem. Die was vroeger de portier, later telefonist en werkte nu, gepensioneerd, in de tuin. "Even denken, zei hij, Roeland is het niet?"

Hoe gaat het nu met je jongen?" Die ontmoeting deed hem veel. Bij de officiële instanties ving hij bot. Zijn dossier bij de Raad voor de Kinderbescherming was vernietigd toen hij meerderjarig werd. "De wet op de privacy meneer, alleen als u geadopteerd bent bewaren we het tot u honderd bent". Hetzelfde gold voor de gezinsvoogdijvereniging. Het behandelingshuis had zijn gegevens twee jaar na zijn vertrek vernietigd.

Levenslang op zoek

"Wie wil weten wie hij is, moet weten waar hij vandaan komt". Roeland begon zijn speurtocht naar vroeger omdat hij, toen hij zelf kinderen kreeg, niet meer om de vragen naar vroeger heen kon. Daarvoor had hij vaak gedacht dat het verleden hem niets kon schelen, dat was vooral narigheid geweest, die je maar beter kon vergeten. Kinderen die uit huis zijn geplaatst hebben een "breuk" in hun levensgeschiedenis of soms meerdere breuken. Door alles wat er tijdens en na de uithuisplaatsing met hen is gebeurd, lopen zij het risico het overzicht over hun leven kwijt te raken. Niet altijd kunnen zij bij dezelfde opvoeders blijven. Roeland woonde in vier tehuizen en drie pleeggezinnen. Kinderen hebben vaak de behoefte om maar te vergeten wat er met hen is gebeurd, omdat het teveel pijn doet daaraan te denken. Soms praten ook de volwassenen, die voor de kinderen moeten zorgen, niet over het verleden om het kind te beschermen tegen pijnlijke herinneringen. Dat alles maakt dat kinderen niet meer precies weten wat er met hen is gebeurd.

Het gevoel dat mensen over zichzelf hebben, hangt nauw samen met wat zij weten over hun leven. "Waar kom ik vandaan?" Alle mensen zijn verwikkeld in een levenslang proces van het ontdekken, ontwikkelen en in standhouden van een "zelfgevoel". Informatie is daarvoor onmisbaar. Zo vormen mensen een beeld over zichzelf en ontwikkelen ze hun identiteit.

In elke volgende levensfase stellen mensen dat beeld van zichzelf enigszins bij. Door ouder worden of gebeurtenissen als kinderen krijgen, zoals in Roelands situatie, kunnen mensen op een andere manier gaan kijken naar zichzelf. Toegang hebben tot informatie over alles wat er in het leven is gebeurd, is van groot belang voor dit proces van identiteitsontwikkeling.

Voor kinderen die uithuis zijn geplaatst kan dat ingewikkeld zijn. Als zij niet weten wat er met hen is gebeurd en waarom dat zo is gegaan, zal dat een ongunstige invloed hebben op het beeld dat zij over zichzelf ontwikkelen. Als niemand de moeite neemt om de gegevens over je jeugd vast te leggen en te bewaren, wat ben je dan waard? Een levensboek is een hulpmiddel om die informatie niet verloren te laten gaan.

Maar daar hoort nog iets bij. Veel kinderen denken dat alles wat er gebeurd is, ook thuis, hun schuld is. Groepsleiding, pleegouders en de anderen om de kinderen heen dienen zich dit venijnige mechanisme goed te realiseren. Tijdens het werken aan het levensboek zullen zich kansen voordoen om kinderen passende informatie te geven, die hen ontslaat van verantwoordelijkheid voor alles wat er met hen-zelf en het gezin van herkomst is gebeurd.

Petra (12), plast bijna elke nacht in haar bed. Dat doet ze al jaren en op een goed moment vraagt ze aan pleegmoeder: "Waarom kan jij het wel volhouden als ik in bed plas en mijn moeder niet?" Uit het gesprek dat daarop volgt blijkt dat Petra een direct verband heeft gelegd tussen het bedplassen en de uithuisplaatsing.

Een levensboek, meer dan feiten

Een levensboek dient verschillende doelen tegelijk. Het **eerste** doel is te zorgen dat er informatie over wat er in het heden met het kind gebeurt, vastgelegd wordt, zodat het later beschikbaar is voor het kind. Een boek met foto's, verhalen, indrukken en feitelijke informatie voorkomt dat er gaten vallen in het verleden van het kind.

Het **tweede** doel is het opsporen van ontbrekende informatie uit het verleden. Als alle volwassenen rond een kind (ouders, familie, begeleider, plaatser, groepsleider en pleegouder) samenwerken is het mogelijk die belangrijke informatie te vinden. Later is dat veel moeilijker, zoals Roeland ontdekte toen hij navraag deed naar zijn dossiers. Van alle dingen die met kinderen gebeuren, dringt soms niet alles tot hen door. Soms omdat ze het nog niet kunnen bevatten of te veel aan hun hoofd hebben, soms omdat het te pijnlijk is om toe te laten. Een levensboek kan in elk geval

die gebeurtenissen vertellen voor later.

Toen Jeroen op kamers ging wonen, vertelde hij Paul (plaatser) dat niemand hem destijds verteld heeft waarom hij uit huis geplaatst moest worden. Paul wist dat dat niet waar was. Hij was namelijk zelf degene die Jeroen op negenjarige leeftijd uit huis had geplaatst en had daar juist heel veel aandacht aan geschonken. Jeroen bleek niet meer te weten dat Paul toen al bij hem betrokken was. Waarschijnlijk waren de gebeurtenissen van toen zo pijnlijk dat Jeroen daarvan veel vergeten was.

Het **derde** doel van het levensboek is, dat het kind ziet en ervaart dat het de moeite waard is om een boek over aan te leggen. De volwassenen rond het kind vinden die geschiedenis zo belangrijk dat ze er veel moeite voor doen om dat vast te leggen. Pleegouders en groepsleiders kunnen daar nog aan toe voegen dat het kind zo belangrijk is, dat het er zelf aan mee mag werken.

Het **vierde** doel van het maken van een levensboek is dat de opvoeders en begeleiders daarmee een middel beschikbaar krijgen om het kind te helpen het verleden te begrijpen. En begrijpen is het begin van de verwerking van alles wat er gebeurd is. Want om een levensboek samen met of voor een kind te maken is het nodig om met kinderen te praten over hun herinneringen en ervaringen. Deze gesprekken zijn gericht op de belangrijke levensvragen: Wie ben ik en waar kom ik vandaan?

De gesprekken moedigen het kind aan om na te denken over wat er is gebeurd. De fijne, moeilijke en pijnlijke zaken. Bezig zijn met het levensboek is tegelijk een verwerkingsproces voor het kind. Bezig zijn met vroeger leert het kind het heden beter te begrijpen. Het levensboek is dus meer dan een tastbaar boek met informatie, het is ook een middel om kinderen te kunnen helpen na te denken over alles wat er gebeurd is. Een middel dus voor pleegouders en begeleiders om hun werk te doen.

Voor Saïd (11) is het levensboek een vast onderdeel van zijn dagelijks leven. In het tehuis waar hij woont was de groepsleiding er al snel mee begonnen. Saïd kijkt veel in het boek, leest het vaak in bed, en je doet hem een plezier door hem te vragen

of hij jou eruit wil vertellen. Het telkens herhalen van de dingen die hij weet, stelt hem gerust. In het boek staan ook veel foto's en informatie over Marokko.

Wanneer te beginnen

Sommige kinderen geven zelf het startschot om aan een levensboek te beginnen door een vraag te stellen over iets van vroeger of door een herinnering te vertellen. Dat is een goed moment om het kind voor te stellen die herinneringen eens op te schrijven of te tekenen, zodat hij het niet zal vergeten. Je kunt ook een levensboek introduceren door het kind te vertellen dat je een levensboek voor elk kind maakt. Een andere manier is een plakboek van de vakantie erbij te nemen en het verhaal van die vakantie eens te vertellen aan de hand van de foto's. Het kind kan dan een idee krijgen van de mogelijkheden van een levensboek. Je kunt ook het kind vragen op een goed moment iets over zichzelf te vertellen en dan het levensboek presenteren als een mogelijkheid om meer belangrijke informatie te verzamelen en vast te leggen.

Wacht niet te lang met het maken van het levensboek. Levensboeken zijn zeker niet alleen voor kinderen die langdurig zijn geplaatst. Juist ook voor opvang en kortdurende plaatsingen is het belangrijk te beginnen met de geschiedenis op te schrijven. Misschien moeten anderen het werk voortzetten. Anders neemt het kind het mee naar huis als een herinnering aan de tijd dat het niet thuis woonde.

In "MIJN LEVENSBOEK" zitten drie onderdelen die het kind kunnen helpen om het eigen levensverhaal te vertellen. Vaak zal het kind daar hulp bij nodig hebben. Het kind zal het makkelijkst gaan werken aan het levensboek met een volwassene waar het zich veilig bij voelt en die het vertrouwt. Als die veiligheid er is, komt het moment om samen aan het levensboek te gaan werken. Als dat door vaak gecompliceerde omstandigheden voorlopig nog niet komt, is het verstandig alvast materiaal van nu te bewaren (foto's, schoolwerkjes, bioscoopkaartjes). Het is denkbaar om daarvoor een bewaardoos in te stellen. Soms kunnen kinderen het levensboek nog niet aan, maar stelt "bewaren" hen wel gerust.

Weerstand

Nogal wat kinderen hebben weerstand tegen het maken van een levensboek. Dat is goed te begrijpen als we bedenken dat kinderen vaak nare dingen hebben meegemaakt en aanleiding hebben om zichzelf en hun geschiedenis niet de moeite waard te vinden. Dat is dan ook precies de reden waarom we vinden dat er wel een levensboek voor, met en over kinderen gemaakt moet worden.

Weerstand bij het kind kunnen we vaak zien aan dwars, afwerend gedrag, hyperactief, of met alles tegelijk bezig willen zijn, maar niet met het levensboek. Vermoedelijk is het kind dan nog niet toe aan gesprekken over het verleden. Sommige kinderen beginnen wel, maar houden het niet erg lang vol. Dwing een kind nooit. Dat heeft meestal geen effect. In die situaties is het aan te raden om het kind alleen te betrekken bij het maken van een verslag van het heden. Samen aan het verleden werken kan dan beter later. Wel kunnen de volwassenen rond het kind op zoek gaan naar gegevens uit het verleden en die vast een plaats geven in het JIJ-deel van het levensboek.

Soms is het niet willen prijsgeven van geheimen, of schaamte over dingen die zijn gebeurd, de oorzaak van weerstand. Een geheim hebben mag. En een geheim kun je ook in een envelop stoppen, dichtplakken en in het levensboek plakken. Een brief in geheimschrift schrijven maakt ook dat niemand anders dan het kind de brief kan lezen. Het spreekt vanzelf dat pleegouders en groepsleiding nieuwsgierig zijn naar eigen bijdragen van het kind. Zij willen graag alles weten wat van belang is in het leven van het kind. Respecteer altijd de geheimen van het kind in het levensboek en laat dat het kind weten. Maak er afspraken over die iedereen die erbij betrokken is kent.

Ook als het niet geheim is, is ongepaste nieuwsgierigheid niet behulpzaam in het proces van het maken van een levensboek. Ook afkeuring van de mening en beleving van het pleegkind helpt het kind niet.

Leo vertelde hoe hij in het levensboek van een kind voorkwam, namelijk op een lijstje die de jongen gemaakt had van mensen waaraan hij een hekel had. Later kwam hij zichzelf opnieuw tegen in dit boek, nu op de lijst van mensen waarvan hij hield.

Waar te beginnen

Als een kind uithuisgeplaatst wordt, zijn er vaak al levensjaren voorbij. Waar moet je dan beginnen? Er zijn verschillende mogelijkheden. Als een kind oud genoeg is om mee te werken, verdient het aanbeveling om het kind te vragen waar het wil beginnen. Is een kind te jong om mee te doen, dan kun je natuurlijk bij de geboorte beginnen. Maar je kan ook starten met het begin van de plaatsing omdat jij daar informatie over hebt. Of begin bij vandaag met een leuk voorval of een bijzondere gebeurtenis, zoals het halen van een zwemdiploma of de laatste schooldag van dit jaar. Het is niet nodig om in chronologische volgorde te werken, wel om ordening aan te brengen. De structuur van “MIJN LEVENSBEOEK” kan daarbij behulpzaam zijn; het is een losbladig boek, waar (later) bladzijden aan kunnen worden toegevoegd of verwijderd.

Het is handig om een lijst te maken van gegevens die nog uitgezocht moeten worden. Denk daarbij aan gegevens over de geboorte, het gezin van herkomst, vroegere plaatsingen, medische en kerkelijke gegevens. Maak ook een lijst van mensen die daarbij kunnen helpen. Het is goed om in het team of met de begeleider te bespreken wie dat kunnen zijn. De plaatser, huidige en vroegere onderwijzers. Natuurlijk familieleden van het kind. Als het niet de ouders kunnen zijn, dan misschien grootouders, ooms en tantes. Buren, vroegere maatschappelijk werkers, onderwijzers en de Burgerlijke Stand.

Sven (7) had eerst drie jaar in een tehuis gewoond voor hij bij pleegouders ging wonen. Hij had een kartonnen doos bij zich waarin hij alle ansichtkaarten had verzameld die hij in de afgelopen jaren had gekregen. Van elke kaart wist hij heel precies wie die gestuurd had en bij welke gelegenheid. Deze doos werd het uitgangspunt voor het levensboek van Sven en had tevens tot gevolg dat hij enkele jaren later zijn collectie ansichtkaarten verdrievoudigd had.

Een levensboek is nooit klaar

De mate waarin het kind zelf betrokken kan worden bij het maken van het levensboek hangt af van de leeftijd en wat het kind aan kan. Kinderen kunnen vertellen over vroeger. Of ze gaan zelf aan het werk met het IKKE- (alleen voor pleegkinderen), het IK- en MIJN-deel of MIJN

Groep-deel (alleen voor kinderen die in een groep wonen). Soms kunnen ze ook zelf de verhaaltjes schrijven voor het boek of er een tekening over maken. Hoe ouder het kind wordt, hoe meer het zelf kan bijdragen. Het levensboek is van het kind en die mag het aan iedereen laten zien, erover vertellen of het verstoppert.

Het levensboek wordt in kleine stukjes geschreven. Om het levensboek te maken is het verstandig om er regelmatig aan te werken. De geschiedenis van het kind stopt niet en de verslaglegging daarvan dus ook niet. Het verzamelen van ‘bewaardingetjes’ gaat altijd door. De informatie hoeft niet meteen ingeplakt te worden maar kan tijdelijk in de ‘bewaardoos’ gestopt worden. Voor later. Vaak is ook spoorwerk nodig om achter informatie over vroeger te komen.

Annet (13), was enig kind. Haar vader was overleden, moeder was in de psychiatrie opgenomen. Zij wist maar weinig van haar verleden en had bijna geen familie meer. De gaten in haar verleden werden gedeeltelijk ingevuld met informatie uit het dossier. Toch was het onbevredigend dat er over vroeger zo weinig te achterhalen viel. De groepsleiding is toen met Annet gaan werken aan de stamboom van haar familie. Zij begonnen bij de Burgerlijke Stand. Het werd een hele speurtocht, die hen zelfs naar het buitenland leidde. Tot in de 18e eeuw ging de stamboom op het laatste. Er was zelfs een spoortje van blauw bloed. Stel je voor barones Annet. Het was leuk dat er af en toe weer een brief ergens vandaan kwam met een nieuw stukje van de puzzel. In haar directe geschiedenis bleven gaten, maar voor iedereen was het een ervaring om mee te maken dat ze samen zoveel plezier kon hebben over je geschiedenis.

Vragen en luisteren

Het levensboek kan alleen gemaakt worden door mensen die de geschiedenis en afkomst van het kind accepteren en ondersteunen. Wie daar niet toe in staat is loopt grote kans het kind te kwetsen. Iedereen is gevoelig voor wat anderen over je verleden zeggen. Kinderen die uithuis zijn geplaatst zijn extra gevoelig en kwetsbaar als het om zaken van hun verleden gaat. Vaak was het een moeilijke tijd waarover kinderen allerlei, vaak verwarrende gevoelens hebben. Als andere kinderen dat niet accepteren, aanvaarden zij in feite het kind niet.

Het doel van het levensboek is kinderen te helpen hun levensgeschiedenis te begrijpen en te weten wie zij zijn. Het zal lang niet altijd mogelijk zijn om alle informatie te verzamelen die we zouden willen hebben. Er kan ook tegenstelde informatie zijn. Natuurlijk heeft het kind recht om vragen te stellen. Vragen die de opvoeders niet altijd kunnen beantwoorden. Vraag het kind altijd eerst wat het zich zelf herinnert over bepaalde gebeurtenissen: "Wat denk jij dat er toen gebeurd is? Hoe denk jij dat je broertje zich toen gevoeld heeft?"

Dit soort vragen helpt kinderen vaak zich gebeurtenissen te herinneren. Wees vooral bedacht op de gevoelens in het antwoord van het kind en probeer te luisteren zonder te oordelen. Je kunt bijvoorbeeld over een eerdere plaatsing in een opvangtehuis vragen: "Vertel eens wat je je nog herinnert van toen? Wie woonden er nog meer? Hoe zag het huis er uit? Kun je daarvan een tekening maken? Het klinkt of je het daar wel naar je zin had en dat je het jammer vond dat je daar niet kon blijven?"

Bedenk dat in deze situaties, gevoelens voor de feiten gaan. Een kind kan bijvoorbeeld vertellen dat het zijn schuld was, dat hij daar niet kon blijven. Dat biedt je een goede mogelijkheid om het kind een andere uitleg te geven en zo te werken aan een goed begrip van het kind voor zijn moeilijke situatie. Kinderen zullen niet automatisch ophouden zich verantwoordelijk en schuldig te voelen voor de gebeurtenissen in hun leven, als wij ze uitleggen dat zij er weinig aan konden doen. Het is wel zo dat goede informatie over wat er gebeurd is een belangrijke stap is in de verwerking van pijnlijke gevoelens.

Regelmatig deze informatie bespreken en herhalen maakt dat het kind langzamerhand een beter begrip krijgt voor zijn omstandigheden en pijnlijke gevoelens kan gaan verwerken. Het levensboek is daarbij een hulpmiddel.

De belangrijke rol van ouders bij het levensboek

Ouders en kinderen hebben voordat het kind uit het huis geplaatst werd bijna altijd naast moeilijkheden ook goede tijden gekend. Het is belangrijk dat die informatie in het Levensboek komt. Ouders kunnen daarin voorzien omdat zij veel weten over het leven van hun kind. Het eerste

blad in het JIJ-boek gaat al meteen over de eerste dag van het leven van het kind. Ouders inschakelen bij het maken van het levensboek van hun kind is een extra kans om hen daadwerkelijk bij het proces rond het kind te betrekken. Voor het kind zal de bijdrage van de ouder van grote betekenis zijn. Het zal helpen zich beter te voelen over alles wat er gebeurd is. Voor de ouder geldt hetzelfde en het is tegelijk een mogelijkheid om actief deel te nemen aan het leven van het kind. Belangrijk ook hier is beginnen bij prettige gebeurtenissen. Praten en schrijven over moeilijke en pijnlijke gebeurtenissen komt pas later, als de tijd daarvoor rijp is.

Wil, de moeder van Petra (11), was gevraagd om mee te werken aan het maken van het levensboek van Petra. Eerst keek ze daar gek tegenaan en was ze bang dat het alleen maar over die 'rottijsd' zou gaan. Toen Petra haar liet zien wat ze al met haar boek had gedaan stemde Wil toe. Ze wilde Petra wel helpen met het blad uit het JIJ-boek over familie. Petra kende niet al haar ooms en tantes en verdere familie. Ook over de familie van vader wist moeder nog best veel. Petra vond het prachtig, ze had geen idee dat ze uit zo'n grote familie kwam. Wil is toen met meer bladen aan de slag gegaan: 'toen je moeder zwanger was van jou', en 'je eerste levensjaar'. Ze merkte dat het haar ook veel deed al dat geschrijf. Ze liet niet alles meer aan Petra zien; voor sommige dingen moest ze echt iets ouder zijn. In het gesprek met de maatschappelijk werkster zei ze eens; 'Ik wou dat ik het boek voor Petra af had, dan kon ik misschien ook mijn eigen boek over die tijd een keer dicht doen'.

Om ouders te betrekken bij het levensboek van hun kind is een apart boek uitgegeven: het JIJ-boek voor ouders. In dit boek zitten een aantal werkbladen uit het JIJ-deel waar ouders aan kunnen werken. In een introductiebrief wordt uitgelegd wat allemaal mogelijk is. Zo kunnen ouders natuurlijk ook zelf bladen maken of hun verhaal op een geluidsdrager inspreken. Schrijven of vertellen over wat er vroeger gebeurd is. Soms samen met het kind, maar ook alleen. Probeer met de ouder hierover contact te houden en geef deze taak aan een vast iemand van het team. Belangrijk is wel dat het levensboek van het kind blijft en dat de ouder eraan kan bijdragen

maar er geen eigenaar van wordt. Voor kinderen is de bijdrage van ouders meestal van onschatbare waarde.

Het levensboek voor pubers

In de opzet van “MIJN LEVENSBOK” zijn veel aanknopingspunten om voor en met kinderen tot ongeveer 12 jaar aan het levensboek te werken. Voor kinderen en jongeren ouder dan 12 jaar ligt dat een beetje anders. Voor hen is het net zo belangrijk om een levensboek te hebben, er zelf aan te werken en het ook als middel tot verwerking te gebruiken. Maar de rol van de opvoeders zal anders worden. Hun taak wordt meer om mogelijkheden aan te dragen; feiten, dingen en verhalen die passen in het levensboek.

Een “levensboek- doos of- la” ter beschikking stellen voor bijvoorbeeld foto’s, krantjes van de sportclub, treinkaartjes van het bezoek aan huis, folders van bezochte evenementen, een kopie van het schoolrapport, het programma van de schoolavond. Foto’s zijn onmisbaar voor het levensboek omdat ze veel laten zien van hoe het kind zich ontwikkelt. “Ben ik dat? Wat had ik nog kort haar. Wie is dat meisje daar rechts?” Stimuleer dat er bij foto’s namen geschreven worden van degenen die erop staan en een datum. Nu is het allemaal vanzelfsprekend, maar later kunnen er omstandigheden zijn dat de jongere niemand heeft om daar naar te vragen. Foto’s van belangrijke gebeurtenissen zoals de diploma-uitreiking, vrienden en vriendinnen, de klas. Maar juist ook minder spectaculaire belangrijke momenten als een appeltaart bakken of een fiets repareren.

Cune (16) was 8 jaar toen ze uit huis werd geplaatst en bij haar tante en oom ging wonen. Heel lang wilde of durfde ze niet over vroeger te praten maar nu eindelijk is ze, sinds een jaar, heel actief daarin. Tante, oom en begeleider hebben haar gestimuleerd om hiervoor het levensboek te gebruiken. Haar pleegvader vindt fotograferen leuk en samen besloten ze een paar van die plekjes van vroeger op te zoeken om wat foto’s te maken om de herinneringen in het levensboek te illustreren. Toen ze op een zondagmiddag terugreden nadat ze foto’s hadden gemaakt van de lagere school waar Cune de eerste drie klassen had bezocht, kwam er een heel verhaal. Over hoe ze daar gepest was en

vaak alleen stond op het schoolplein. Hoe ze er thuis niets van durde te zeggen, het was daar al ingewikkeld genoeg. En over juf Margot die haar altijd extra werkjes liet doen na schooltijd, waardoor ze langer op school kon blijven.

Jongeren vanaf een jaar of twaalf kunnen in elk geval meewerken aan het JIJ-deel. Speciaal voor tieners die in een groep wonen, is het MIJN GROEP-deel gemaakt.

Pfff..... wat een werk!

Het maken van een levensboek is veel werk en vraagt om doorzettingsvermogen van iedereen die er aan meewerkt. Er zijn allerlei redenen om niet aan een levensboek te beginnen of het halverwege te laten zitten. Een belangrijke reden is dat de onderwerpen waarover het levensboek van het kind gaat vaak emotioneel beladen en pijnlijk zijn. Onderwerpen waarover het niet gemakkelijk praten en schrijven is:

Ouders en familieleden laten niets van zich horen; een eerdere pleeggezinplaatsing is mislukt; ouders waren niet in staat om voor het kind te zorgen; het kind is (seksueel) mishandeld; het kind is uithuisgeplaatst na een adoptie; een ouder is overleden; het kind is ernstig verwaarloosd; de vader zit in de gevangenis; de moeder is psychiatrische patiënt.

Veel mensen hebben een natuurlijke weerstand tegen het “roeren in andermans narigheid”. Het is niet prettig al deze zaken te moeten oprakelen en nog lastiger om een goede manier te vinden deze zaken een plaats te geven in het levensboek van het kind.

Een andere drempel is dat er zoveel “partijen” betrokken kunnen zijn bij het maken van een levensboek. De ouders en verdere familie van het kind, organisaties als de voorziening voor pleegzorg en de plaatsende instantie, scholen, kinderrechter, enzovoort. Deze mensen en instanties komen niet alleen met hun bijdragen, maar vaak ook met verschillende visies op wat er gebeurd is. Ook kunnen zij verschillende opvattingen hebben (of geen opvatting) over wat een levensboek moet zijn en wie er voor verantwoordelijk is.

Soms worden er legale barrières opgeworpen als bepaalde informatie over het kind dat zich in het dossier bevindt, als privacy-gevoelig wordt aangemerkt. Soms kan door het werken aan het

levensboek een conflict zichtbaar worden tussen degene die wettelijk verantwoordelijk is voor het kind (gezinsvoogd, voogd) en degene met wie het kind een hechtingsrelatie heeft opgebouwd (meestal de pleegouder of groepsleiding). Dat alles samen kan het zo gecompliceerd maken dat het uiteindelijke resultaat is dat het kind -helaas- geen levensboek krijgt.

Het levensboek in het begeleidings- of behandelingsplan

Werken aan een levensboek vraagt om teamsamenwerking. Het is voor de dagelijkse opvoeders moeilijk om een compleet levensboek te maken zonder de informatie van de ouder, begeleider of plaatser. Ook kan de plaatser weinig beginnen zonder de medewerking van de groepsleiding of pleegouder, die de dagelijkse informatie heeft, foto's kan maken en veel gelegenheid heeft om samen met het kind aan het boek te werken.

Goede samenwerking is dus nodig. Bij alle belangrijke zaken die besproken moeten worden in het begin van een plaatsing hoort dus ook het samenstellen van een levensboek een vaste plaats op de agenda te hebben. Het levensboek dient opgenomen te worden in het maken van het begeleidings- of behandelingsplan. Het maken van een levensboek wordt dan een gezamenlijke verantwoordelijkheid van iedereen die bij het kind betrokken is en onderdeel van de normale hulp aan het kind.

In het begeleidings- of behandelingsplan worden afspraken vastgelegd over:

- het doel van het levensboek
(Wordt het een boek over nu, of over vroeger of allebei? Is het vooral verslaglegging of gebruiken we het ook als verwerkingsboek dat samen met het kind wordt gemaakt? (Waarmee beginnen we?))
- de taken die er te vervullen zijn
(Over welke levensterreinen gaat het? Welke soorten informatie moeten verzameld worden? (Wie zoekt wat en benadert wie?))
- de taakverdeling
(Wie gaat met het kind werken? Wie gaat met ouders en andere familie hieraan werken? Wie neemt de leiding en houdt de voortgang in de gaten?)
- hoe om te gaan met moeilijkheden en tegenslagen (Maak afspraken over wat te doen als er onvoorziene moeilijkheden zijn. Hoe te voorkomen dat het levensboek onderin de kast belandt?)
- wanneer en hoe vaak het levensboek punt van overleg is (Regelmatige bespreking verhoogt de kans dat het doel wordt gehaald)

Janny (15) heeft geen contact met haar ouders en grootouders. Ze maakt een moeilijke puberteit door; twijfelt erg aan zichzelf en vraagt zich af waarom ze eigenlijk op deze aardbol rondloopt. Haar pleegouders maken een levensboek voor en met haar. De gegevens over haar geboorte en haar eerste levensjaar ontbreken pijnlijk. Er is geen geboortekaartje, zelfs geen babyfoto. De begeleider vraagt de plaatser om alles te doen om meer over die eerste tijd te weten te komen. Na veel zoeken weet de plaatser in contact te komen met een oma. Zij heeft één foto waar Janny temidden van anderen op staat. De begeleider laat het deel waar Janny op staat vergroten. Als Janny de foto ziet slaakt ze een diepe zucht en zegt: "Ik ben lief".

Werken met “Mijn Levensboek”

Indeling

“MIJN LEVENSBOEK” is bedoeld voor kinderen van 0-18 jaar, die uit huis geplaatst zijn. Het bestaat uit deze handleiding en vier delen om mee aan het werk te gaan.

Voor kinderen die in een pleeggezin wonen:

- een **JIJ-deel**, waarin de volwassenen rond het pleegkind (0-18 jaar) belangrijke gegevens verzamelen;
- een **IKKE-deel**, waarin pleegkinderen (± 3 tot 5 jaar) zichzelf in beeld brengen met behulp van hun pleegouders;
- een **IK-deel**, waarin pleegkinderen van ±4-8 jaar (al dan niet met hulp van pleegouders) bezig kunnen zijn met hun leven in het pleeggezin;
- een **MIJN-deel**, om zelf aan te werken door pleegkinderen van ±8-12 jaar.

Voor kinderen die in een goep wonen:

- een **JIJ-deel**, waarin de volwassenen rond het kind (0-18 jaar) belangrijke gegevens verzamelen;
- een **IK-deel**, waarin kinderen ± 5-8 jaar (al dan niet met hulp van groepsleiding) bezig kunnen zijn met hun leven in de groep;
- een **MIJN-deel**, om zelf aan te werken door pleegkinderen van ±8-12 jaar.
- een **MIJN GROEP-deel**, voor jongeren vanaf 12 jaar, dat gaat over de behandeling en het leven in de groep.

Losbladig

MIJN LEVENSBOEK is losbladig. De pagina's zijn niet genummerd, zodat het levensboek onopvallend op maat gemaakt kan worden. Bladen die niet van toepassing zijn kunnen (tijdelijk) verwijderd worden. Ook kunnen extra bladen worden toegevoegd.

Sommige bladzijden zijn gemerkt met een . Wie meer van deze bladen nodig heeft kan er (kleuren)kopieën van maken en zoveel toevoegen als nodig. Ook is het mogelijk om multifotobladen in te voegen of plastic-insteekhoezen.

Het kan voorkomen dat informatie uit het JIJ-deel nog te confronterend is voor het kind, terwijl het wel kan werken aan een van de kinder-delen. In dat geval kan het deel waar het kind aan werkt tijdelijk uit Mijn Levensboek gehaald worden en in een aparte map gedaan worden. Ook als MIJN LEVENSBOEK vol is, kan een extra map nuttig zijn.

Uniek

Elk kind is uniek. Iedere situatie is anders. Om te voorkomen dat pleegkinderen eenvormige levensboeken krijgen is in MIJN LEVENSBOEK veel ruimte gelaten voor persoonlijk notities, foto's, tekeningen en impressies. Het is de bedoeling dat volwassenen en kinderen er creatief mee omgaan en er een boek van maken dat dit ene kind typeert. MIJN LEVENSBOEK is van het kind. Het levensboek gaat met het kind mee als het naar een andere verblijfplaats vertrekt. Zo kunnen andere opvoeders het werken aan het levensboek voortzetten.

De tekst in het JIJ-deel is een hulpmiddel om in elk geval de belangrijkste gegevens op een rijtje te zetten. De kinder-delen zijn gemaakt om kinderen te stimuleren hun eigen verhaal van nu in kaart te brengen.

Leeftijd

Het JIJ-boek gaat **over** het kind. Het wordt gemaakt door de volwassenen rond het kind: pleegouders, groepsleiders, begeleiders, de plaatser en waar mogelijk de ouders en familie van het kind. Dit deel is voor elke leeftijdsgroep geschikt en kan gemaakt worden voor alle pleegkinderen van 0-18 jaar.

De kinderdelen worden gemaakt **door** het pleegkind. Ze zijn gericht op pleegkinderen met een bepaald ontwikkelingsniveau.

Alleen in deze handleiding is een leeftijdsindicatie aangegeven. Het is een bekend feit dat uit huis geplaatste kinderen op sommige terreinen op hun leeftijd vooruit lopen en op andere gebieden achterblijven. Daarom is de aanduiding van de leeftijd slechts een aanwijzing en niets meer dan dat. Het is heel goed mogelijk dat een bepaald kind “pas” op zevenjarige leeftijd aan het IKKE-deel toe is. Ook komt het voor dat een stoere puber van 16 met het IK-deel wil beginnen. Waarmee te beginnen hangt af van de wens en het niveau van het kind. Om kinderen die een achterstand in hun ontwikkeling hebben, niet te ontmoedigen is de leeftijdsaanduiding niet terug te vinden in de losbladige map.

Handicap

Pleegkinderen met een verstandelijke, visuele of andersoortige handicap zullen (deels) niet in staat zijn om aan de kinderdelen te werken. Voor hen kan wel het JIJ-deel gemaakt worden.

Algemene opmerkingen

Aan het JIJ-deel wordt meegewerkt door de volwassenen rond het kind. Pleegouders, groepsleiding, begeleider en plaatser werken samen om de voor het kind belangrijke gegevens te verzamelen en te bewaren. Waar mogelijk worden ook anderen hierbij betrokken, zoals de ouders en familie van het kind. Tieners zullen er in toenemende mate zelf aan mee kunnen doen.

Het zal onmogelijk zijn om het JIJ-deel in een paar dagen klaar te hebben. Sommige gegevens zijn moeilijk te achterhalen en vergen speurwerk. Het is aan te bevelen om het JIJ-deel vanaf vandaag bij te houden, zodat de nieuwe gegevens meteen behouden blijven. Bij het terugwerken in het verleden kunnen stap voor stap de gaten gevuld worden tot zoveel mogelijk bekend is.

Het JIJ-deel bevat:

- **bladzijden met tekst waar gegevens ingevuld kunnen worden** (rechts)

Deze pagina's zijn (tenzij anders vermeld) bedoeld om gegevens op te schrijven. Het kan zijn dat er later nieuwe zaken bijgeschreven moeten worden. Daarom zijn deze pagina's vooral voor tekst gereserveerd. Foto's of ander illustratief materiaal krijgen meestal op de linkerpagina een plaats.

- **bladzijden met daarop alleen een titel** (rechts).

De pagina's waarop alleen een titel staat geven ruimte om allerlei niet-nader genoemde persoonlijke zaken een plaats te geven. De titel geeft een richting aan, de verdere invulling wordt geheel overgelaten aan degene die aan het JIJ-boek werkt.

De bladen die met een  gemerkt zijn, kunnen gekopieerd worden.

- **bladzijden die leeg zijn** (links)

De lege bladzijden zijn bedoeld om foto's en andere herinneringen op te plakken. Maak bij elke foto een onderschrift met daarin de namen van de mensen die er op staan, waar en wanneer het was en wat er gebeurde. Als er weinig foto's uit het verleden te vinden zijn, kunnen pleegouders of begeleiders (met het kind) teruggaan naar de plaatsen van vroeger om er foto's te maken.

Op een groot aantal pagina's van het JIJ-deel staat de tekst "ingevuld door op ". Het is de

bedoeling dat degene die aan die bladzijde werkt zijn naam invult en de datum waarop de gegevens zijn opgeschreven. Dit is om te voorkomen dat het kind later niet meer weet wie wat en wanneer aan zijn levensboek bijgedragen heeft. Op bladen die voortdurend veranderen (bijvoorbeeld de feitelijke gegevens over de scholen) staat geen voetnoot. Aan deze pagina's kunnen meerdere mensen na elkaar werken.

Veel gegevens die te maken hebben met de dagelijkse gang van zaken, zullen alleen door de directe verzorgers (ouders, pleegouders, groepsleider) ingevuld kunnen worden. Dat geldt niet voor gegevens over de voorgeschiedenis, zoals juridische zaken, de uithuisplaatsing en de hulpverleningsgeschiedenis. Deze *moeten* door de plaatser of de begeleider worden weergegeven. Daarvoor zijn meerdere redenen. In de eerste plaats zijn zij daarvan het meest op de hoogte en beschikken zij over rapportage. Minstens even belangrijk is dat dagelijkse verzorgers, zoals pleegouders, beter niet in de positie terecht kunnen komen dat zij de vertolker zijn van besluiten waaraan zij geen deel hadden. Het is beter en duidelijker als de verantwoordelijke hulpverleners dit zelf doen.

Als het niet mogelijk is om bepaalde gegevens te achterhalen, vermeld dan wat er gedaan is om het te proberen. Dan blijkt in elk geval dat er mensen waren die hun best hebben gedaan om de "gaten" in het verleden van het kind te vullen. En dat is ook belangrijke informatie!

Toelichting en suggesties

De meeste teksten van het JIJ-deel spreken voor zich. Sommige onderwerpen vergen een korte uitleg. Deze toelichting staat hieronder. Ze gaat vergezeld met suggesties van pleegouders en pleegzorgwerkers die ervaring hebben opgedaan met het maken van levensboeken. Verder is het de bedoeling dat een ieder zijn eigen creativiteit gebruikt.

Je geboortedag

- Het begin van een leven is een belangrijk moment waar iemand zelf geen herinneringen aan heeft. Kinderen hebben er vaak vragen over. Verzamel gegevens over deze belangrijke dag. Vraag de ouders of andere aanwezigen (arts, verloskundige) naar hun verhaal over die dag.

- Probeer in elk geval een tastbaar “bewijs” van de geboorte te vinden. Als er geen babyfoto, geboortekaartje of verslag van een vroedvrouw is, vraag dan een geboorte-akte op bij de gemeente waarin het kind geboren is.
- De betekenis van de voornaam is op te zoeken in een voornamenboek. Zo’n boek is in elke bibliotheek te vinden.
- Vermeld de volledige voornaam én de roep- of doopnaam.
- “Op de dag dat jij geboren werd gebeurde er in” Het verhaal van de geboorte kan hier opgeschreven worden. Als er geen mensen zijn die daarover kunnen vertellen, kan gezocht worden naar gebeurtenissen die in de geboorteplaats het geboorteland of elders in de wereld plaatsvonden. Die gegevens zijn te vinden in de archieven van een plaatselijke krant of in boeken zoals “Het aanzien van 19....” en “20....” Uw geboorteejaar”. Het kan leuk zijn om te weten dat er op jouw geboortedag verkiezingen waren of dat Ajax landskampioen werd.

Je familie

- “Je ouders hebben elkaar ontmoet in ...” Hier kan een plaats en/of een datum ingevuld worden.
- “Je ouders zijn ... met elkaar getrouwd.” Als de ouders getrouwd zijn, wordt de trouwdatum ingevuld. Zijn ze niet getrouwd, vul dan “niet” in.
- Als er geen broers en zussen zijn, vul dan “o” in. Zijn er meer dan de uitgespaarde ruimte, schrijf hun gegevens er dan onder. Als daar geen plaats meer is, ga dan verder op een nieuwe bladzijde of gebruik de ruimte op de linkerpagina. Links kunnen ook foto’s geplakt worden van de ouders en/of broers en zussen. Vul de gegevens van halfbroers en -zussen of stiefbroers en -zussen hier niet in. Dat kan op de bladzijde “je ouders uit elkaar”.
- Als er meer ruimte nodig is voor de broers en zussen kan hier een kopie van een blanco blad worden ingevoegd. Ook kan bij de pagina’s “belangrijke mensen in je leven” aandacht aan hen besteed worden.
- De woonplaats van de broers en zussen is van belang omdat broers en zussen niet altijd bij elkaar wonen. De datum is belangrijk omdat de woonplaats kan veranderen. Als dat zo is kan dat later bijgeschreven worden met een nieuwe datum.

De familie van je moeder

- “Hij is ...” Hier kan de geboortedatum of de leeftijd worden ingevuld. Als de grootouders overleden zijn: “hij is overleden op (datum)”.
- De woonplaats kan in de loop der tijd veranderen. Schrijf daarom ook een datum op, zodat later te zien is wanneer de oom of tante ergens woonde. Als iemand verhuist, kan de nieuwe woonplaats later bijgeschreven worden met een nieuwe datum.
- Links kunnen er foto’s van de rechts genoemde personen.
- Als er geen geloofsovertuiging is, kan “geen” worden genoteerd. Is er wel een dan kan de naam van het geloof opgeschreven worden. Bijvoorbeeld: “opgevoed met een islamitische geloofsovertuiging”.

De familie van je vader

Zie de familie van je moeder

Toen je moeder zwanger was van jou

- Hier kunnen medische zaken verzameld worden, maar ook andere bijzonderheden. Bijvoorbeeld belangrijke gebeurtenissen tijdens de zwangerschap.

Je eerste levensjaar

- Als er een consultatiebureau bezocht is, zijn de gegevens uit het zgn. Groeiboekje bruikbaar.
- Bijzonderheden over de verzorging kunnen hier een plaats krijgen. Kreeg het kind bijvoorbeeld fles- of borstvoeding?
- Denk aan zaken als wanneer het kind leerde kruipen, zitten, lopen etc.

Toen je .. jaar oud was

- Dit blad komt driemaal voor. Wie er meer nodig heeft, kan kopieën maken.
- Op deze bladen kunnen belangrijke gebeurtenissen opgeschreven worden tijdens een bepaald levensjaar, zoals de uithuisplaatsing of het behalen van het zwemdiploma. Of een schoolrapport, vakantiefoto’s, foto’s van een verjaardag etc etc.

Je ouders uit elkaar

- Als de ouders niet uit elkaar zijn kan dit blad vervallen.
- Als er stiefbroers en -zussen zijn kunnen die aan de gegevens op deze bladzijde worden toegevoegd.

- Als de ouders niet uit elkaar zijn, maar wel kinderen uit eerdere relaties hebben is het van belang dat de namen van hun kinderen ook in het levensboek staan. U kunt dan dit blad laten vervallen en een andere bladzijde op deze plaats toevoegen waarop u zelf de gegevens van de halfbroers en zussen noteert. Voor dit doel is de blanco pagina achterin bruikbaar.

Je gezondheid

- Als er een consultatiebureau bezocht is, zijn de gegevens uit het zgn. Groeiboekje bruikbaar.
- Voor het achterhalen van deze gegevens kan de hulp van een voormalig behandelend arts, de huisarts of jeugdarts nodig zijn. Maar ook van andere hulpverleners, zoals de oogarts of diëtist.

Je geloof

- Als er geen geloof of levensbeschouwing is, kan dit blad vervallen.
- Als er wel een geloofsovertuiging of levensbeschouwing is, kan die hier vermeld worden. Daarbij valt te denken aan het geloof van de ouders, het kind zelf en/of de pleegouders.
- Noteer belangrijke data, zoals de datum van doop, besnijdenis en eerste communie. Verzamel bijbehorende zaken, zoals foto's, de liturgie van de kerkdienst etc.
- Als de ouders geen informatie kunnen geven over hun geloofsovertuiging, kan informatie over dat geloof of die kerkgenootschap gevraagd worden aan geloofsgenoten.

Uit huis

- Deze bladzijde moet ingevuld worden door de plaatser. Voeg eventueel een kopie van de beschikking of een passage uit een rapport bij.
- Als ouders of anderen het wel of niet eens waren met het besluit kan dat hier vermeld worden. Het is voor het kind (later) belangrijke informatie.

Plaatsen waar jij gewoond hebt

- Als er meer verblijfplaatsen zijn geweest kan het blad gekopieerd worden.
- Foto's van het huis en de inwoners of een folder van het internaat kunnen hierbij bewaard worden.
- Als een kind in het buitenland geboren is, kan hier informatie over de geboorteplaats of het geboorteland bewaard worden.

Scholen waar jij op gezeten hebt

- Als het kind op meer scholen heeft gezeten, kan het blad gekopieerd worden.
- "Je zat in de groep bij..." Hier kan de naam van de meester/juf of namen van klasgenoten opgeschreven worden.
- Foto's van het schoolgebouw, klasse-foto's of een schoolkrant kunnen hierbij bewaard worden. Maar ook een kopie van een schoolrapport, het cijferlijstje van de meester/juf of de CITO-toets.
- Vermeld ook het soort onderwijs, eventuele extra begeleiding en/of het kind een klas heeft overgedaan.
- Waren er bijzondere activiteiten zoals een musical of een schoolkamp? Dergelijke gegevens kunnen hier (met een kopie van het blancovel) worden ingevoegd.

Je kinderkuis

- Als een kind niet in een internaat gewoond heeft, kan dit vervallen.
- Bij "Belangrijke personen" kan gedacht worden aan de speltherapeut, maar ook aan de portier of de kok. Het gaat om mensen die het kind daar ontmoet heeft en die belangrijk voor hem/haar waren.
- Bij dit blad kan samenwerking met medewerkers van het internaat gezocht worden.
- Probeer aan een foto te komen van de groep of het huis waarin het kind woonde.

Je vorige pleeggezin

- Als het kind niet in een pleeggezin gewoond heeft kan dit blad vervallen.
- Als er meerdere plaatsingen in een pleeggezin zijn geweest, kopieer dit vel dan. Vul voor elk pleegadres een eigen vel in; ook voor kortdurende (crisis) plaatsingen of plaatsingen bij familie en/of bekenden.
- Deze bladzijde zal (meestal) het best door de plaatser of pleegzorgwerker ingevuld kunnen worden.

De eerste dag in je pleeggezin

- Het gaat om het pleeggezin waar het kind nu woont. Deze bladzijde moet door de pleegouders worden ingevuld
- Als pleegouders hun familie en kennissen laten weten dat er voor lange tijd een huisgenootje bij is, kan die aankondiging hier bewaard worden.

- Als een kind voor korte tijd in een opvanggezin is, kan deze bladzijde als herinnering worden ingevuld. Crisisopvangouders zullen er doorgaans niet aan toe komen om langdurig aan het levensboek te werken. Zij kunnen er wel voor zorgen dat zij zelf niet in het boek ontbreken door hun naam en adres en wat impressies te noteren en er een foto van het gezin bij te plakken.

Je slaapgewoontes

- Hier is ruimte voor opvallende dingen die met slapen en naar bed gaan te maken hebben. Te denken valt aan het ritueel van het naar bed brengen, slaapproblemen, dromen, de vaste knuffel etc.
- Noteer de datum erbij, zodat later te zien is wanneer er wat aan de hand was.
- Deze bladzijde moet door de verzorgers worden ingevuld.

Je eetgewoontes

- Hier is ruimte voor opvallende dingen die met eten, drinken en snoepen te maken hebben. Te denken valt aan dingen die het kind vies of lekker vindt, een dieet, eetproblemen etc.
- Noteer de datum erbij, zodat later te zien is wanneer er wat aan de hand was.
- Vermeld of er bepaalde eetgewoontes in het gezin van herkomst zijn of waren die te maken hebben met een levens- of geloofsovertuiging.
- Deze bladzijde kan alleen door de verzorgers worden ingevuld.

Wat je graag doet in je vrije tijd

- Denk aan informatie en verhalen over hobby's, sport, dieren, lezen, muziek, idolen, spelen, TV kijken etc etc.
- Noteer de datum erbij, zodat later te zien is wat het kind wanneer deed.
- Knutselwerkjes of tekeningen kunnen hier bewaard worden.

Dieren

- Heeft of had het kind een speciale band met een huisdier? Plak een foto op en vermeld de naam van het dier.
- Is het kind bang voor een bepaald dier? Ook dat kan genoteerd worden.
- Verzamelt het kind plaatjes van zeehonden, pandaberen of is het gek op paarden? Geef een

afbeelding van die belangrijke dieren hier een plaats.

Contact met je ouders

- Mogelijk kan aan ouders gevraagd worden eens een verslag voor hun kind te maken van een bezoek of logeerpartij.
- Als de ouders "uit" zijn geweest met het kind, kunnen bijvoorbeeld de kaartjes van het pretpark worden opgeplakt.
- Noteer de data waarop het kind bij de ouders is geweest of waarop de ouders in het pleeggezin zijn geweest.
- Als er geen contact met de ouders is, vraag dan de plaatser op te schrijven waarom niet.
- Zijn de ouders onvindbaar, schrijf dan wat er gedaan is om ze te vinden.
- Vraag de plaatser op te schrijven waarom het contact met de ouders zo is als het is (frequentie en plaats).

Belangrijke mensen in je leven

- Op dit blad staat een boom die symbool staat voor het kind. De bladeren zijn allerlei mensen die bij het kind horen of hebben gehoord. In de bladen kunnen hun namen worden geschreven. Links kan een foto of een beschrijving staan van wie wie is.
- Mensen die hier een plaats krijgen kunnen familieleden zijn, maar ook bekenden zoals de buurvrouw, de voetbaltrainer en juffrouw van de zondagsschool. In principe komt iedereen die op een of andere manier van belang is in aanmerking voor vermelding.
- Vraag mensen die een belangrijke rol gespeeld hebben (of spelen) in het leven van het kind om hun foto en een (handgeschreven) bijdrage over een gezamenlijke belevenis of een impressie van hoe het kind toen was.
- Denk bij belangrijke mensen ook aan de broers en zussen van het kind.

Je vrienden en vriendinnen

- Elk poppetje staat voor een vriend of vriendin van het kind. Schrijf de naam op, het jaartal van de vriendschap en waarvan ze elkaar kennen. Bijvoorbeeld: Aukje Pietersen van de voetbalclub, seizoen 1995/96.
- Op de linkerpagina is ruimte voor foto's van de mensen die rechts genoemd zijn.

Je hulpverleners

- Omdat elk pleegkind ook met hulpverleners te maken heeft, krijgen zij een aparte vermelding. Hier kunnen de huidige pleegzorgwerker en plaatser een plek krijgen, maar ook eerder hulpverleners
- Noteer bij “Werkt bij...” niet alleen de naam van de instelling, maar ook een adres. Het kan het kind later helpen als het een dossier zou willen inzien.
- Niet alleen maatschappelijk werkers zijn hulpverleners. Te denken valt ook aan de orthopedagoog, logopediste, fysio- of speltherapeut.

Mensen die er niet meer zijn

- Mensen die overleden zijn kunnen ook een plaats in het levensboek krijgen door hun namen te noemen en een foto van hen op te plakken.
- Hier kunnen ook bidprentjes, een rouwadvertentie of een overlijdensbericht worden bewaard.
- Als een kind iets van een overledene heeft geërfd, kan dat ook opgeschreven worden.

Post

- Kaarten of brieven kunnen hier bewaard worden. Gebruik daar bijvoorbeeld een insteekhoes voor. Te denken valt aan een kaartje van oma of een brief van moeder.
- Het is soms leuk om ook de envelop waarin een brief arriveerde in te plakken. Daar staat een handschrift, adres en postzegel op, die later een herinnering op zich kunnen zijn.

Zomaar een dag uit je leven

- Schrijf een “dagboek” van een alledaagse dag en herhaal dat bijvoorbeeld een jaar later.
- Vooral voor jonge kinderen is dit zinvol. Zij kunnen zich later niets herinneren over hun eerste levensjaren.

Verhalen over je familie

- Iedere familie heeft wel bepaalde familie-anekdotes of -gewoontes. Vraag ernaar bij de familie van herkomst.
- Iedere familie heeft een familie-geschiedenis. Zo kunnen de emigratie van Suriname naar Nederland of een gedwongen verhuizing tijdens de tweede wereldoorlog van grote invloed zijn geweest op een gezin.
- Als een kind uit een niet-Nederlands gezin van

herkomst komt, kunnen de ouders of andere familie vertellen over hun culturele gewoonten. Is dat niet mogelijk, ga dan op zoek naar andere cultuurgelijken.

Verhalen over jou

- Verzamel niet alleen “droge” maar ook “luchtige” feiten, zoals anekdotes en grappige uitspraken.
- Hier kunnen ook passages uit (test)rapporten opgenomen worden.
- Wat doet het kind als het blij of boos is? Welke manier van troosten helpt? Waaraan heeft het kind een hekel? Zijn er bepaalde typerende zaken? Dat soort informatie kan hier genoteerd worden.

Hoogtepunten

- Verzamel herinneringen aan hoogtepunten. Te denken valt aan het behalen van een diploma (bijvoorbeeld school-, zwem-, verkeersdiploma) een belangrijke stap vooruit, bruidsmisje zijn op een bruiloft etc.
- Foto's en gegevens van leuke vakanties kunnen hier ook een plaats krijgen.

Dieptepunten

- Verzamel gegevens over dieptepunten. Is er een belangrijke persoon overleden? Heeft het kind een ongeluk of ziekte doorgemaakt. Heeft het traumatische gebeurtenissen meegemaakt? Wat is er gebeurd voorafgaand aan de uithuisplaatsing?
- Probeer de pijn niet te vermijden of tekorten te verbloemen. Ze horen net zo bij het leven van dit kind als de hoogtepunten.

Je gezinsvoogd

- Als het kind geen gezinsvoogd heeft of heeft gehad kan dit blad vervallen.
- Dit blad moet ingevuld worden door de plaatser.
- Hierbij kunnen beschikkingen of een foto van de gezinsvoogd bewaard worden.
- Als ouders of anderen het al dan niet eens waren met het besluit van de kinderrechtster kan dat hier genoteerd worden.

Je voogd

- Als er geen voogdij-wijziging heeft plaatsgevonden kan dit blad vervallen.
- Dit blad moet ingevuld worden door de plaatser.
- Hierbij kan een foto van de voogd bewaard worden of een kopie van het besluit van de rechtbank.

Je naam is veranderd

- Als er geen naamswijziging heeft plaatsgevonden, kan dit blad verwijderd worden.
- Dit blad moet ingevuld worden door de plaatser.
- Een kopie van het besluit kan worden toegevoegd.
- Vermeld ook wie het wel of niet eens was met de naamswijziging.

Wensen voor je Toekomst

- Vraag mensen die het kind kennen om een speciale wens op te schrijven voor de toekomst van het kind. Deze bijdragen kunnen bijvoorbeeld gevraagd worden als het kind van school verandert (aan de juf of meester), overgeplaatst wordt (aan het pleeggezin of de groepsleiders) of een nieuwe hulpverlener krijgt.

Je geboorteland

- Dit blad kan door iedereen ingevuld worden, maar is vooral interessant voor kinderen met een niet-Nederlandse achtergrond.
- Hierbij kan een foto of plaatje uit het geboorteland geplakt worden of een landkaart.

Je komst naar Nederland

- Alleen van toepassing voor kinderen die buiten Nederland gewoond hebben.
- Als een kind geen herinneringen meer heeft aan de komst naar Nederland, kan aan ouders gevraagd worden waaraan het moest wennen.

Belangrijke beslissingen

- Het kan om allerlei belangrijke beslissingen gaan: de uithuisplaatsing, al dan niet terug naar huis, bezoekenregeling, overplaatsing, schoolkeuze, etc.

Je gaat ergens anders wonen

- Voor kinderen die van verblijfplaats veranderen tijdens de periode dat er aan het levensboek gewerkt wordt.

Naar huis (1)

- Dit blad gaat over de beslissing van het naar huis gaan. Dient ingevuld te worden door degene die verantwoordelijk is voor die beslissing; dat zal meestal de plaatser zijn.

Naar huis (2)

- Dit blad kan vervallen als het kind bij een van de ouders woont.
- Op deze pagina kan beschreven worden welke stappen er gezet zijn tussen het besluit tot en het daadwerkelijk naar huis gaan. Denk aan intensiveren van bezoek en logeren, overdracht, wie het kind ging halen/brengen etc.
- Het is ook mogelijk om op deze pagina weer te geven hoe er na het besluit om naar huis te gaan toch een kink in de kabel kwam.

Thuis

- Voor kinderen die na een verblijf elders terug naar huis zijn gegaan.
- Kan behulpzaam zijn bij het benoemen van de veranderingen.

Adressen van belangrijke mensen

- Laat het kind medebepalen wie er belangrijk is op dit moment.
- Denk aan adressen van: familie, klasgenoten, verantwoordelijke hulpverleners.

Blanco

- Dit blad is te kopiëren zodat het kan worden ingevoegd tussen alle voorgaande pagina's. Waar ruimte tekort is, kan deze lege bladzijde benut worden voor extra notities, foto's of andere zaken.
- Op dit blad kan ook een levenslijn getekend worden: een overzicht van ingrijpende gebeurtenissen in het leven van het kind in chronologische volgorde.

Mogelijke bronnen van informatie

- de ouders van het kind
- familieleden van het kind (grootouders, broers/zussen, ooms/tantes)
- stamboom van het gezin van herkomst
- dossiers van instellingen die contact met het kind hebben gehad
- vorige pleeg- of opvangouders
- vorige maatschappelijk werkers
- cultuur- of geloofsgenoten
- ziekenhuis waar het kind geboren is of verloskundige
- consultatiebureau of jeugdarts
- vorige behandelaars zoals de huisarts, tandarts, logopedist etc.
- inentingsboekje
- vroegere bureaus of andere bekenden
- onderwijzers en scholen
- leid(st)ers uit een (kinder)dagverblijf
- vroegere groepsleiders uit een internaat
- kranten: advertenties en plaatselijk nieuws
- burgerlijke stand
- boeken, bijvoorbeeld over een levensbeschouwing, cultuur of een bepaalde tijdsperiode
- etc
- etc

Het ikke-deel

Het IKKE-deel is een onderdeel van Mijn Levensboek voor kinderen die in een pleeggezin wonen. Het is voor kinderen met een ontwikkelingsniveau van $\pm$ 3-5 jaar. Het bestaat uit verwerkingsbladen die met illustraties verfraaid zijn.

Op elk blad is er voor het kind iets te doen; meestal iets te kleuren of te plakken. Er zijn ook woorden die ingevuld moeten worden. Dat zal een kind van deze leeftijd nog zelden alleen kunnen. De bedoeling is dat de pleegouders de tekst op schrijven, maar dat het kind zoveel mogelijk zelf vertelt wat er ingevuld moet worden. Als er zaken zijn die het kind niet weet, zal de informatie uiteraard van de pleegouders moeten komen.

Het IKKE-deel brengt in beeld wie het kind op dit moment is en wie er bij hem of haar horen. Het helpt kinderen ordening aan te brengen. Voor kinderen die nog niet kunnen lezen zal het vooral een doe- en kijkdeel zijn.

Het is niet noodzakelijk dat het IKKE-deel achter elkaar wordt gemaakt. Het kan, maar hoeft niet. Een kind kan vandaag een deel doen en over een half jaar nog een stukje en later weer wat. Daarom is het belangrijk dat de tekst onderaan de bladzijde "Ik ben nu .. jaar" door de verzorger wordt ingevuld met de leeftijd van de dag dat het kind aan die bladzijde heeft gewerkt. Zo kan het kind later zien op welke leeftijd het wat gemaakt heeft.

Er bestaan twee IK-delen: één voor kinderen die in een pleeggezin wonen en één voor kinderen die in een groep wonen.

Het IK-deel is gemaakt voor kinderen met een ontwikkelingsniveau van $\pm$ 5-8 jaar. Het bestaat uit korte verhalen en verwerkingsbladen.

In het deel voor pleegkinderen staan korte verhalen waarin knuffel Lappiedot de hoofd-persoon is. Lappiedot hoort bij Lisa, een meisje dat in een pleeggezin woont. Lappiedot volgt Lisa nauw-lettend en ziet heel wat gebeuren. Aan de hand van Lappiedots belevenissen kan een pleeg-kind zelf plakken, schrijven en tekenen over de eigen belevenissen in het pleeggezin.

In het deel voor kinderen die in een groep wonen staan korte verhalen over Peter. Peter komt in een groep wonen. Hij sluit vriendschap met Line, een meisje in de groep. Aan de hand van de belevenissen van Peter kan het kind zelf plakken, schrijven en tekenen over de eigen belevenissen in de groep.

Als een kind (nog) niet in het IK-deel kan werken, kunnen de verhalen ook gewoon worden voor-gelezen.

Afhankelijk van het ontwikkelingsniveau hebben

kinderen meer of minder hulp nodig bij het werken aan het IK-deel. Het is de bedoeling dat pleegouders het kind ondersteunen, maar dat zij het kind niet inhoudelijk sturen. Het IK-deel moet later een stukje geschiedenis vertellen in de woorden van het kind. Niet met de mening of de belevingswereld van volwassenen.

Het kind zal voor sommige bladzijden hulp nodig hebben, bij andere niet. Hulp is zeker nodig bij het verzamelen van foto's. Het is de bedoeling dat kinderen zoveel mogelijk zelf aangeven waarbij ze wel en niet geholpen willen worden.

Als er geen foto's zijn en ze ook niet gemaakt kunnen worden, is het (meestal) mogelijk om op de plaats voor de foto een tekening of andere verwerking te maken.

Het is niet noodzakelijk dat het IK-deel achter elkaar wordt gemaakt. Het kan, maar hoeft niet. Een kind kan vandaag een deel doen en over een half jaar nog een stukje en later weer wat. Daarom is het belangrijk dat de tekst onderaan de bladzijde "Ik ben nu .. jaar" wordt ingevuld met de leeftijd van de dag dat het kind aan die bladzijde heeft gewerkt. Zo kan het later zien op welke leeftijd het wat gemaakt heeft.

Er bestaan twee MIJN-delen: één voor kinderen die in een pleeggezin wonen en één voor kinderen die in een groep wonen.

Het MIJN-deel is voor kinderen met een ontwikkelingsniveau van ± 8-12 jaar. Het bestaat uit korte verhalen en verwerkingsbladen.

In het MIJN-deel voor kinderen die in een pleeggezin wonen, staan verhalen over het pleegkind Leen. Leen is de ik-figuur die vertelt wat hij meemaakt. Aan de hand van zijn belevenissen kan een pleegkind met de verwerkingsbladen zelf aan de slag met het schrijven van de eigen geschiedenis van vandaag.

In het MIJN-deel voor kinderen die in een groep wonen, staan verhalen over Marcel. Marcel is bevriend met Thomas. Aan de hand van hun belevenissen kan een kind zelf aan de hand van de verwerkingsbladen de eigen situatie beschrijven.

Als een kind (nog) niet in het MIJN-deel kan werken, kunnen de verhalen ook worden voorgelezen

Afhankelijk van het ontwikkelingsniveau hebben kinderen meer of minder hulp nodig bij het werken aan het MIJN-deel. Het is de bedoeling dat groepsleiders en pleegouders het kind ondersteunen, maar dat zij het kind niet inhoudelijk sturen. Het MIJN-deel moet later een stukje geschiedenis vertellen in de woorden van het kind. Niet met de mening of de belevingswereld van volwassenen.

Het kind zal voor sommige bladzijden hulp nodig hebben, bij andere niet. Hulp is zeker nodig bij het verzamelen van foto's. Het is de bedoeling dat kinderen zoveel mogelijk zelf aangeven waarbij ze wel en niet geholpen willen worden.

In het MIJN-deel voor pleegkinderen kan het kind na het verhaal "Codewoord Pindakaas" zelf een geheimschrift maken en daarin boodschappen opschrijven. Het is de bedoeling dat deze "privacy" van het kind door volwassenen en broers/zusjes in het gezin gerespecteerd wordt.

Als er geen foto's zijn en ze ook niet gemaakt kunnen worden, is het (meestal) mogelijk om op de plaats voor de foto een tekening of andere verwerking te maken.

Het is niet noodzakelijk dat het MIJN-deel achter elkaar wordt gemaakt. Het kan, maar hoeft niet. Een kind kan vandaag een deel doen en over een half jaar nog een stukje en later weer wat. Daarom is het belangrijk dat de tekst onderaan de bladzijde "Vandaag is het .././.." wordt ingevuld met de datum van de dag dat het kind aan die bladzijde heeft gewerkt. Zo kan het later zien op welke leeftijd het wat gemaakt heeft.

Bij het MIJN-deel voor pleegkinderen hoort:

- een sticker met een geheimschrift (zie "Geheimschrift");
- twee enveloppen (zie "Op de foto" en "Geheimschrift");
- een overtrekvel (zie "Mijn oude klas").

Het MIJN-groep-deel hoort bij het levensboek voor kinderen die in een groep wonen.

Het is gemaakt voor jongeren vanaf een jaar of twaalf.

Het MIJN-groep-deel gaat over het leven in de groep. In een behandelingshuis is de behandeling een onderdeel van dat leven. Daarom zijn er bladen waarop het kind kan schrijven wat het wil of moet leren en hoe dat is gegaan. Op deze wijze kan verslag van de behandeling in het levensboek worden gedaan, zonder rapporten te hoeven opnemen. Doordat het kind het MIJN-groep-deel zelf maakt, is het tevens een extra middel om over het doel van het verblijf in gesprek te komen.

De jongere zal voor sommige bladzijden hulp nodig hebben, bij andere niet. Het is de bedoe-

ling dat de jongere zoveel mogelijk zelf aangeeft waarbij wel en niet hulp nodig is.

Hulp is zeker nodig bij het verzamelen van foto's. Foto's van het kindertehuis, de groep, de kinderen en de groepsleiding horen in dit deel thuis. Als ze er niet zijn, kunnen ze gemaakt worden voor het levensboek van dit kind en anderen.

Het is niet noodzakelijk dat het MIJN-groep-deel achter elkaar wordt gemaakt. Het kan, maar hoeft niet. Een jongere kan vandaag een deel doen en over een half jaar nog een stukje en later weer wat. Daarom is het belangrijk dat de aanduiding "datum" wordt ingevuld met de datum van de dag dat het kind aan die bladzijde heeft gewerkt. Zo kan het later zien wanneer het wat gemaakt heeft.



Wilt u meer doen met MIJN LEVENSBOEK?

- **JIJ-boek voor ouders**

Een hulpmiddel om ouders te betrekken bij MIJN LEVENSBOEK,
ISBN 90-802129-4-6.

- **Mijn Levensboek voor kinderen die in een groep wonen ISBN 978-94-92994-29-5**

**Mijn Levensboek voor kinderen die in een pleeggezin wonen ISBN
978-94-92994-26-4**

Het kan zijn dat een kind uit een groep naar een pleeggezin gaat, of van een pleeggezin naar een groep. In zo'n geval is het kind gebaat bij beide levensboeken, die door de verzorgers samengevoegd kunnen worden tot een eenheid.

- **Mijn Levensboek voor kinderen die thuis wonen ISBN 978-90-802129-5-4-29-5**

Als kinderen na een verblijf bij anderen weer thuis wonen, kan er ook een behoefte zijn om te weten wat er allemaal gebeurd is. Dan kan deze versie van Mijn Levensboek van nut zijn.

Voor meer informatie en bestellingen bezoekt u de website:

www.mijnlevensboek.nl

www.uitgeverijanderszins.nl

